

# Congres Wetenschap Ontmoet Praktijk 2023

Deelsessie:

## Positieve Gedragsondersteuning

Cathy van Tuijl, lector Saxion, universiteit Utrecht

Tanja Hak, pedagoog 't Kickertje

Suzanne Plaisier, directeur SDK kinderopvang





Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

## Even voorstellen:

### Cathy van Tuijl

Lector Jonge Kind Educatie Saxion  
Docent-onderzoeker Universiteit Utrecht



### Tanja Hak

Beleidsmedewerker pedagogiek  
Kindercentrum 't Kickertje



### Suzanne Plaisier

Directeur beleid en kwaliteit bij SDK Kinderopvang





Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

## Programma:

- Gedragsontwikkeling
- Zelfregulatie
- Positieve gedragsondersteuning



# Positieve gedragsondersteuning:

## Opvallend gedrag?



**Expertisecentrum  
Kinderopvang**  
Pedagogische kwaliteit



Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

Themaronde 1:

Gedragsontwikkeling

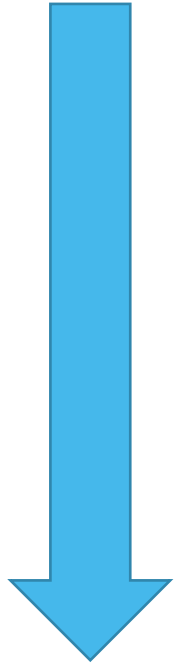












## Hoe ontwikkelt gedrag zich bij jonge kinderen?

Gedragssturing: aanvankelijk extern, dan samen,  
dan zelf

Verschillen tussen kinderen en opvoeders



## Gedrag als resultaat van kind- en omgevingsfactoren

- Gedrag is uitkomst combinatie van kind- en contextkenmerken.
- Transactioneel model van ontwikkeling: de combinatie van kind- en omgevingsfactoren die elkaar in de loop van de tijd beïnvloeden (soms versterken)



## Negatieve interacties

- Welke kinderen lokken veel negatieve reacties uit?
- Gevaar van inslijpen, tot patroon verworden





## Escalatiegevaar bij minder inschikkelijke kinderen

Het kind krijgt nu zijn zin en leert dat het met escalerend gedrag de strijd kan winnen



Professional gaat het kind de volgende keer uit de weg



De professional bindt in, Laat verzoek vallen



Verzoek van de professional



Negatieve reactie van het kind



Dringend herhalen van het verzoek



Het kind volhardt sterker in de negatieve reactie (gillen, schelden, fysiek)





## Escalatiegevaar bij minder inschikkelijke kinderen

- Cyclus van herhaald verzoeken professional en herhaald weigeren kind:
- Bij laten vervallen verzoek leert kind dat escaleren loont en gaat de professional de kind uit de weg ook als het zich goed gedraagt.



## Herkennen van gedragspatronen

- Herken je drukke, opstandige of teruggetrokken kinderen, kinderen met wie het schuurt in jouw groep, kinderen die negatieve aandacht uitlokken?
- Wat is jouw antwoord daarop?
- En in hoeverre ben je in staat om de valkuil van escalatie te omzeilen?



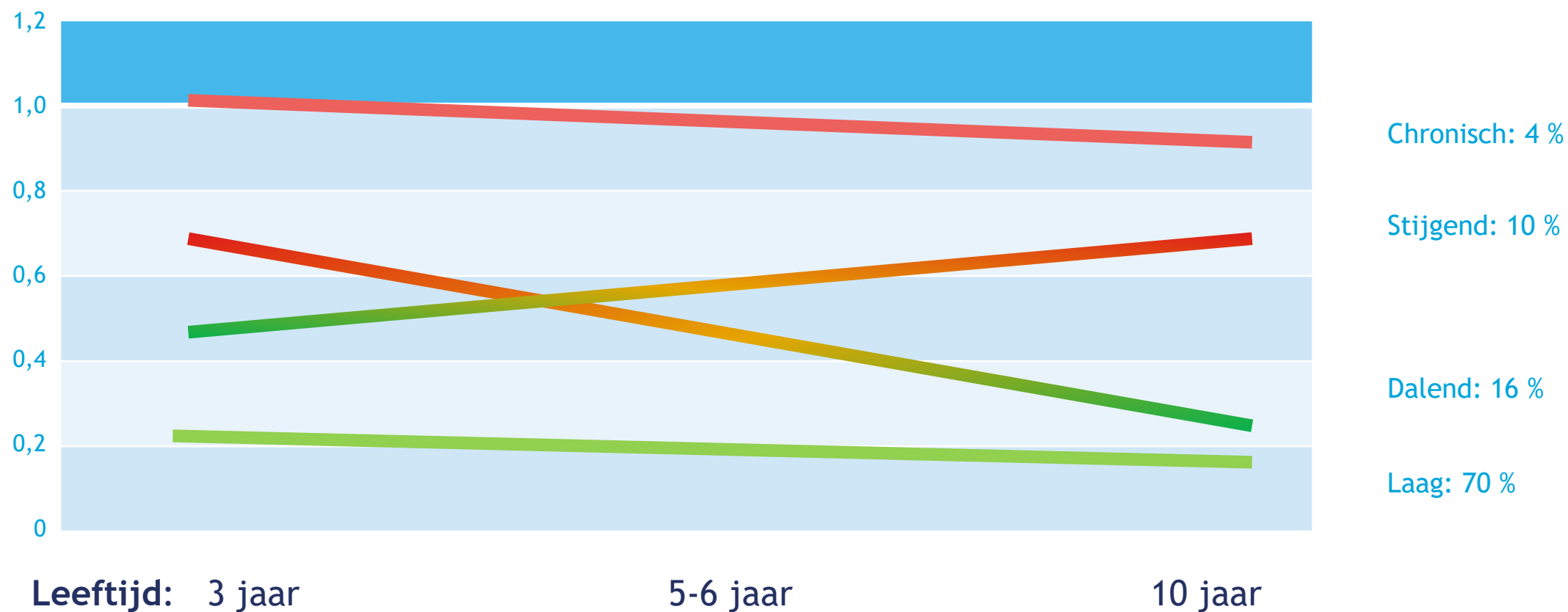


## Ongewenst gedrag bestraffen of begrenzen?!

- Hoe gaat dat in de praktijk?
- Leren kinderen daarmee wat gewenst gedrag is?
- Hebben we voldoende oog voor het aandeel van de context in het gedrag?
- Rekening houden met minimaal 4 positieve op 1 negatieve interactie om relatie in stand te houden.



## Externalizing behavioural problems (mother-ratings)





## Herkennen van gedragspatronen

- Herken je drukke, opstandige of teruggetrokken kinderen, kinderen met wie het schuurt in jouw groep, kinderen die negatieve aandacht uitlokken?
- Wat is jouw antwoord daarop? En in hoeverre ben je in staat om de valkuil van escalatie te omzeilen?













Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

Themaronde 2:

Ontwikkeling van zelfregulatie











## Op weg naar zelfregulatie

- Kinderen leren doelgericht hun gedrag, emoties en denkprocessen te reguleren en te sturen overeenkomstig de eisen van de omgeving/situatie.



## Onderliggend aan gedrag: zelfregulatie

### Zelfregulatieontwikkeling volgens Kopp (1982)

- 0-3 maanden *neurofysiologische aanpassing* (slaap-waak, alertheid)
- 3-9+ *sensomotorische aanpassing*, verandering in gedrag als reactie op omgeving
- 12-18+ *controle*, doelgericht gedrag, bewustzijn van actie
- 24+ *zelfcontrole*, als gevolg van begripsvermogen en geheugen wordt het mogelijk om gedrag aan te passen aan omgevingsverwachtingen ook bij afwezigheid volwassene
- 36+ *zelfregulatie* flexibiliteit van controle om aan veranderende omgevingsverwachtingen te voldoen



# Gedragsontwikkeling als onderdeel van sociaal-emotioneel leren (SEL Model)







## Meta-analyse relatie opvoeding en zelfregulatie bij 3 jarigen (Karreman et al., 2006)

- Positieve controle, gebruik van duidelijke begeleiding en instructie en begrenzend activiteiten met milde of matig machtsuitoefening, is positief gerelateerd aan zelfregulatie.
- Negatieve controle, begrenzend activiteiten met machtsuitoefening en dwang en kritisch commentaar, is negatief gerelateerd aan zelfregulatie.

Daarom is positieve gedragsondersteuning een mooie basisaanpak om kinderen in hun gedragsontwikkeling te helpen.



# Rol van inner speech bij zelfregulatie peuters en kleuters

Inner speech: het stemmetje van binnen dat regels in herinnering roept en helpt om gedrag, emoties en denkprocessen te sturen.

## Speelt een rol bij zelfbesef en zelfmanagement:

- Onderkennen en benoemen van eigen emoties,
- Gevoelens van andere kunnen herkennen (gezichtsuitdrukking, toon),
- Samenhang emotie - situatie leren begrijpen
- Emoties kunnen bijsturen, hanteren (afleiden, troost of hulp zoeken).



## Routines en regels als leermogelijkheden

- Routines en regels worden niet klakkeloos overgenomen door kinderen (waarom-vraag) en aan discussies hierover zit een emotionele component, zeker bij sociale regels. Discussies over regels zijn leerzaam voor jonge kinderen.
- Op welke wijze worden op jouw groepen routines en regels aangeleerd?



## Co-regulatie bij peuters en kleuters

Ondersteunende activiteiten van professionals kinderen begeleiden bij dagelijkse interacties en activiteiten.

### Door:

- Verwachtingen uitspreken
- Instructie geven
- Gedachten of emoties benoemen



## Dubbele opdracht professionals

- **Enerzijds**  
ondersteunende activiteiten professionals om kinderen in gedrag en emoties te begeleiden bij hun dagelijkse interacties en activiteiten.
- **Anderzijds**  
hanteren van eigen gedrag en emoties die het gedrag van kinderen oproept.





## Is de dubbele opdracht herkenbaar voor jou?

Zo ja, bij welke type kind of situatie?

Wat helpt jou om om te gaan met die dubbele opdracht?

In hoeverre is er op jouw instelling oog voor de dubbele opdracht van de pedagogisch medewerkers?

- Bv Overnemen regie door collega,
- Bespreekpunt tijdens overleg met duo-partner,
- Bespreekpunt met ouders
- Bespreekpunt met pedagogisch coach.









Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

Themaronde 3:

Positieve gedragsondersteuning











## Positieve gedragsondersteuning

- Preventieve proactieve aanpak
- Veilige en positieve omgeving
- Structureel regels en gedrag op een positieve manier aanleren
- Gericht op gewenst gedrag in de groep en positieve relaties
- Oog voor de behoefte of vraag achter het gedrag van kinderen
- Aanpak waarmee kinderen leren hun gedrag aan te passen.
- Ouders informeren (en waar mogelijk samenwerken)



## Groepsmanagement

- Een groepsbrede, omvattende aanpak van gedrag
- Met nadruk op (sociaal) gedrag actief aanleren met positief geformuleerde regels en complimenten.
- Gedragsregels worden binnen een team eensgezind gehandhaafd en corrigerende acties zijn soms nodig.



## Sensitieve en responsieve interactie

- Tegemoet komen aan behoeften van kinderen in groep.
- Signalen vertalen naar behoeften:  
de vraag achter het gedrag.
- Observatie: gedrag, de context en situatie



Samengevat:

## Bouwstenen voor een goede gedragsontwikkeling

- Voorspelbare omgeving met structuur, routines en regels
- Professionals met ondersteunende, consistente, positieve benadering
- Sensitieve en responsieve interacties
- Rekening houdend met verschillen tussen kinderen.
- Teaminspanning: eenduidige regels en routines



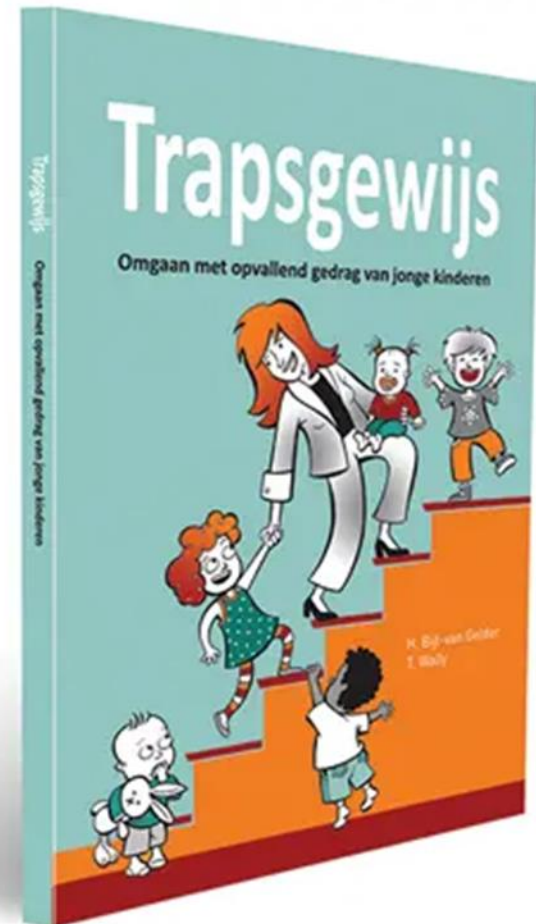


Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

## Omgaan met opvallend gedrag

Bruikbaar boekje: Trapsgewijs (CED)

- Druk gedrag
- Opstandig gedrag
- Teruggetrokken gedrag
- Observeren van gedrag,
- vertalen van gedrag naar behoefte,
- kiezen van aanpak, en
- nagaan van het effect.





## In de praktijk op de BSO

- Preventief = goede sfeer (veilig, positief, aandacht)
- Samen regels opstellen en verantwoordelijk zijn (participatie)
- Bevestigen van positieve interacties (gewenst gedrag)
- Kind in beeld (welke behoeften zijn er)
- Leef het voor - team onderling
- Ouders betrekken

Wint op wat je Gebruikt Doe je  
Dat niet volgende Keer Alles voor  
iedereen opruimen  
AAN het eind van de dag



## In de praktijk op de BSO

- Zelfstandigheid stimuleren (autonomie)
- Meedenken over activiteiten
- Ruimte voor ieder kind
- Eigen evaluatie invullen & gesprek met mentor
- Samenwerking in het team









Expertisecentrum  
Kinderopvang  
Pedagogische kwaliteit

# afronden

Wat neem je mee?





# Positieve Gedragsondersteuning

**Bedankt voor de  
aandacht!**

